

פרפראות פאר

הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה ולמה לא באחיותיה

ביאור הכלי יקר עפ"י יסודו של הר"ן בחיפוש אחר השידוך - עמוד ח'

עמוד א מפתח נושאים פרשת וארא תשע"ז

עמוד ז

ואזכור בריתי שאמרתי הגוי אשר יעבודו דן
אנכי זה מ"ש וירדוף עד דן

קצר רוח בדרך רמז הם דברי "שקר"

עמוד ח

למה למדו מנחשון דוקא, שהנושא אשה
צריך שיבדוק באחיה

הנושא אשה יבדוק באחיה למה לא
באחיותיה

עמוד ט

למה רק הנושא אישה יבדוק ולא הנושאת
איש

עמוד י

האותיות הכפולות מנצפ"ך וחמש אצבעות
ימינו הם יסוד הגאולות

ביאור אומרז"ל מנצפ"ך צופים אמרום

עמוד יא

איך אמר כי במצרים לקו באצבע ורק על
הים לקו ביד

מכה יחידה שאמה"כ וישם ה' מועד לרמז
על העת"ל

עמוד יב

המצרים הביאו על עצמם את מכת
הצפרדעים ע"י שהיו מכין אותה

עמוד ב

ביאור למה פירש רש"י אל אברהם אל יצחק
ואל יעקב שהם האבות

ביאור נאה בהבטחת הארץ אל האבות לכל
אחד עפ"י מדתו

עמוד ג

ההבדל בלשונות הגאולה הנראים כאחד
מבואר בספר ארץ צבי

עמוד ד

ביאור לשון הגאולה ע"ד עשרה עמקים
שבלב האדם

עמוד ה

רמז להשראת השכינה בעת הקמת בית
בישראל

ארבעת לשונות הגאולה נרמזים במילה
גאל"ה

התקושו וקושו שנענשו על שמירת השבת
בלקושש ונתברר עונש המחלל שבת ע"י
מקושש

עמוד ו

יש לפרש כוונת משה רבינו במה שאמר
אעברה נא ואראה

בג' מקומות היה מש"ר נושא ונותן עם
הקב"ה בענין הנהגה בדין או ברחמים

ביאור למה פירש רש"י אל אברהם אל יצחק ואל יעקב שהם האבות

כתיב (שמות ו' ג'), "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב", כתב רש"י, וארא - אל האבות, "בק-ל שדי", "ושמי הוי"ה לא נודעתי להם",

קושית המפרשים

וקשה, לאחר שאמרה תורה, אל אברהם אל יצחק ואל יעקב, מה בא רש"י ללמדנו, בכך שהוסיף, אל האבות, וכי איני יודע שהם האבות,

עוד קשה, למה היה הקב"ה צריך לומר באיזה שם היה נראה אל האבות,

ועוד קשה, למה צריך לומר באיזה שם לא היה נראה להם,

היה די שיאמר, "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב, וגם הקימותי את בריתי"

ההבדל בין שם של רחמים לשם שיש בו דין

כידוע, השם קל שדי, הוא שם של רחמים, כדכתיב וקל שדי יתן לכם רחמים,

והשם י-ה-ו-ה הוא שם שיש בו דין ורחמים, שתחילתו דין, שהם האותיות י-ה, והם דין,

כמבואר ברש"י עה"פ (תהלים ס"ח ה') "שירו לאלוקים זמרו שמו סלו לרכב בערבות בני-ה שמו ועלזו לפניו", כתב רש"י "בני-ה שמו" - בשם י"ה, שהוא לשון יראה, כדמתרגמינן "דחילא", (לקמן תהלים קי"ח יד') "עזי וזמרת י-ה", וכן (שמות יז) כי יד על כס י-ה, בתרגום, וכן (ישעיה כ"ו) "כי בי-ה ה" ארי בכך תתפרקון במימרא דחילא ה' ותקיף עלמא, אומר המשורר, שבחו לפניו וגורו מפניו ועלזו, וזהו דוגמת האמור במקום אחר (תהלים ב') וגילו ברעדה, עכ"ל רש"י,

עם בניס יש להתנהג במדת הרחמים

איתא בגמרא, (ברכות ז' ע"א), תניא אמר רבי ישמעאל בן אלישע, פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים, וראיתי

אכתריאל קה ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא, ואמר לי ישמעאל בני ברכני, אמרתי לו, יהי רצון מלפניך, שיכבשו רחמיך את כעסך, ויגולו רחמיך על מדותיך, ותתנהג עם בניך במדת הרחמים, ותכנס להם לפנים משורת הדין ונענע לי בראשו, ע"כ,

מבואר במה שאמר ותתנהג עם בניך, דייקא, ולא אמר עם ישראל, שבא לומר להקב"ה מכיון שהם בניך, יש להתנהג עמם במדת הרחמים, ולא במדת הדין,

לפי זה מבואר היטיב מה בא רש"י ללמדנו

לפי שהיה קשה לרש"י, למה היה הקב"ה צריך לומר שהיה נראה אל האבות בשם ק-ל ש-ד-י,

ועוד היה קשה לרש"י, למה אמר הקב"ה, שבשם ה-ו-י-ה לא היה נראה אל האבות,

לפיכך פירש רש"י "אל האבות" כלומר, שמה שאמרה תורה שנראה להם בשם של רחמים, ושלא נראה להם בשם שיש בו דין, לומר לך, מכיון והם האבות, והאב עם הבנים מתנהג במידת הרחמים, ולא במידת הדין.

* * * * *

ביאור נאה בהבטחת הארץ אל האבות לכל אחד עפ"י מדתו

איתא בגמרא (סנהדרין קי"א ע"א) אמר לו הקדוש ברוך הוא, חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרי כמה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב בקל שדי ולא הרהרו על מדותי, ולא אמרו לי מה שמך,

אמרתי לאברהם, (בראשית י"ג י"ז) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה, בקש מקום לקבור את שרה ולא מצא עד שקנה בארבע מאות שקל כסף,

אמרתי ליצחק, (בראשית כ"ו ג') גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך, בקשו עבדיו מים לשתות ולא מצאו עד שעשו מריבה, שנאמר (בראשית כ"ו כ"ג) ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמר לנו המים,

ההבדל בלשונות הגאולה הנראים כאחד מבואר בספר ארץ צבי

כתיב (שמות ו' ו') לכן אמר לבני ישראל אני ידוד,

והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים,

והצלתי אתכם מעבדתם,

וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים,

ולקחתי אתכם לי לעם וגוי,

כתב ב"ארץ צבי" פרשת וארא, בד' לשונות של גאולה, "והוצאתי" "והצלתי" "וגאלתי" "ולקחתי" לכאורה קשה,

דג' לשונות הראשונים, הוצאתי, הצלתי, גאלתי, נראים כדבר אחד, ולמה יחשבו לגי, ואטו בלשון בלבד תליא, ומסתמא, כיון שתיקנו חז"ל ד' כוסות נגדם, היה ד' עניני גאולה,

ביאור ענין דאגה בלב איש שיחנה לאחרים

"והוצאתי" אתכם מתחת סבלות מצרים" הפירוש, כי היו מדוכאים ושפלים כ"כ בעיני עצמם, שלא היה להם עוז להתנגד לכל הענינים שסבלו מהם אפילו בלבם, וזה עינוי נוסף,

כי מצאנו (משלי י"ב כ"ה) "דאגה בלב איש שיחנה" ואמרו חז"ל (יומא ע"ה ע"א) **ישיחנה לאחרים**, הרי שהמספר צערו לחבירו יוצא הדבר מלבו ומפיג צערו קצת עי"ז,

כן מצינו ברמ"א, (הלי שבת ס"י רפ"ח ס"ק ב') דלפעמים מותר לבכות בשבת, דעי"י זה מפיג צערו,

וז"ל הרמ"א, וכן מי שיש לו עונג אם יבכה, כדי שילך הצער מלבו, מותר לבכות בשבת (אגור בשם שבולי לקט).

וכתב הט"ז, דאיתא באגדה, שמצאו תלמידיו של רע"ק שהיה בוכה בשבת ואמר עונג יש לי,

אמרתי ליעקב, (בראשית כ"ח יג) הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה, ביקש מקום לנטוע אהלו ולא מצא עד שקנה במאה קשיטה, ע"כ,

הבטחת הקב"ה את הארץ אל האבות היה בג' לשונות

לאברהם אבינו, הבטיח הקב"ה את הארץ בלשון "קום התהלך",

ליצחק אבינו, הבטיח הקב"ה את הארץ בלשון "גור בארץ",

ליעקב אבינו, הבטיח הקב"ה את הארץ בלשון "הארץ אשר אתה שוכב עליה",

מבואר כי לכל אחד מהאבות הבטיח הקב"ה את הארץ עפ"י המדה שלו

מדת אברהם אבינו, הוא מדת החסד,

מדת יצחק אבינו, הוא מדת הדין, פחד יצחק,

מדת יעקב אבינו, הוא מדת תפארת, תורה,

וההבטחות היו עפ"י מדותם

אברהם, בלשון התהלך, עפ"י מה דאיתא בגמרא, (בבא מציעא ל' ע"ב) את הדרך אשר ילכו, זו גמילות חסדים, וזהו הלשון התהלך מדת החסד,

יצחק, בלשון גור בארץ הזאת, וגור הוא לשון פחד, (דברים א' י"ז) לא תגורו, וזהו פחד יצחק, מדת הדין,

יעקב בלשון, הארץ אשר אתה שוכב, (רש"י בראשית פרק כ' י"א) **וישכב במקום ההוא** - לשון מיעוט באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה, וזו היא מדת תפארת, תורה.

* * * * *

כוח, שלא ירצו לסבול העוני והעינוי, **ולהבין שהוא עוול**,

ואף שמצינו גם להיפך כמו שנמצא בספרים על הפסוק (ויחי מ"ט ט"ו) "וירא מנוחה כי טוב וגוי ויט שכמו לסבול", דמי שסובל, יש לו מנוחה, אבל זה רק בדבר שאפשר לסבול, אבל העינויים של מצרים, היו קשים ומרים שלא היה אפשר בשום אופן לסבול,

וכיון שלא התנגדו ולא התרעמו כלל בלבם, **וסברו שכך מוכרח להיות תמיד וא"א להיות באופן אחר** זה היה מוסיף על העינוי, **וכשהתחילו להרגיש שהוא עוול נגדם, הואיל להם קצת**,

מבואר, דעד התחלת הגאולה, **לא ידעו ולא הבינו בני ישראל כי נעשה להם עוול**, עד כדי כך הם היו שפלים וירודים בעיני עצמם,

וזו היתה הגאולה הראשונה של "והוצאתי" אתכם מתחת סבלות מצרים, **שהתחילו להרגיש ולהבין בלבם כי נעשה להם עוול**,

הגאולה השנייה היא

"והצלתי אתכם מעבודתם" זהו כעין שדרשו (מגילה כ"ח ב') במשנה, והשימותי את מקדשיכם (ויקרא כ"ו ל"א), קדושתן אף שהן שוממין, הנה, **דבעינן שיהיה מקדש גם אחר והשימותי**,

ככה והצלתי אתכם מעבודתם, הפירוש, אף שתהיה עבודה גם אחר ההצלה, אך פירוש, כעין שאמרו ז"ל (אבות פ"ג ה') "**מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ**" לא תנן **מעבירין ממנו דרך ארץ**, רק **עול דרך ארץ**, שאף שמתעסק בדרך ארץ, מ"מ אינו משוקע בזה בכל רמ"ח אבריו ובמוחו ולבו,

גאולה שלישית

וגאלתי אתכם וכו', וכאן לא כתיב **מעבודתם**, כי אז יגאלם מן השעבוד לגמרי,

גאולה רביעית

ולקחתי אתכם לי לעם, וזה דבר בפני עצמו, עכ"ד ארץ צבי.

* * * * *

ונראה לי (כתב הט"ז) דהיינו שמרוב דבקותו בהקב"ה זולגיי עיניו דמעוי שכן מצינו ברע"ק בזוהר חדש שהיה בוכה מאוד באמרו שיר השירים באשר ידע היכן הדברים מגיעים, וכ"ה מצוי במתפללים בכוונה, **עכ"ל הט"ז**,

הנה, דאפי' אצל עצמו, (ע"י הבכי) שייך ענין **ישיחנה לאחרים**, שמוציא הדבר מפנימיות לבבו אל פעולה מוחשית, **באמצעות החושים**,

עובדא בחסיד אחד אצל הרבי מקוצק

כתב עוד בארץ צבי ושמעתי עובדא בחסיד אחד שהתאונן לפני הרה"ק האלקי מקוצק זצוקלה"ה על פחיתות ערכו ושפלות נפשו, ובתוך הדברים הוציא אנחה מלבו,

ואמר לו הרה"ק מקוצק ז"ל, כי לא נכון להתאנח, כי ע"י זה יוצא הדבר מעומק לבו, ומפחיתה דאגתו, וכשאינו מתאנח נשאר המרירות בלבו, עד כאן שמעתי, **והוא סיוע לדברינו**, כי זה בבחינת "ישיחנה לאחרים" מה שמוציא הדבר מלבו ע"י פעולת החושים,

ביאור ע"ד עשרה עמקים בלב האדם

וכתב עוד, ונלענ"ד להוסיף, דלפעמים יכול להפיג דאגתו וצערו מעט אף "**במחשבה בלבד**" כי יש **עשרה עמקים בלב האדם**, (ספר יצירה פרק א' משנה ה') ויש אחד עמוק כ"כ, **עד שהאדם עצמו אינו יודעו על בוריו**, כך שמעתי בשם מרן זצלה"ה מסוכטשוב,

ומה שמבין בלבו שחבירו עושה לו עוולה זה עצמו הוא קצת בבחי' ישיחנה לאחרים, שמוציא הדבר מעומק העשירי שבלב החוצה,

אבל מי שהוא שפל וירוד כ"כ בעיני עצמו, שאין לו עוד מקום להרהיב בנפשו עוז, להתנגד לזה ולהתרעם **עכ"פ בלבו**, על העינויים הקשים שעושים לו, זה מוסיף על הצער והעינוי,

הגאולה הראשונה

על כן, הגאולה הראשונה היא, "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים", שיתאזרו עוז בנפשם לריב את ריבם בלבם מיד עושקיהם

התקוששו וקושו שנענשו על שמירת השבת בלקושש ונתברר עונש המחלל שבת ע"י מקושש

כתיב (צפניה ב' א'), "התקוששו וקושו הגוי לא נכסף", והוא מלשון **לקושש קש** (שמות ה' ז'), **ומקושש עצים** (במדבר ט"ו ל"ב) עי"ש במפרשים וברד"ק,

כתיב (שמות ה' ז') "לא תאספון לתת תבן לעם ללבן הלבנים כתמול שלשם, הם ילכו וקששו להם תבן",

עונשם של בני לקושש היה בגלל שמירת שבת

איתא במדרש (רבה שמות פרשה ה' פסקה י"ח), **תכבד העבודה על האנשים**, מלמד, שהיו בידם מגילות שהיו משתעשעין בהם משבת לשבת, לומר שהקדוש ב"ה גואלן, לפי שהיו נוחין (נחים) בשבת, אמר להן פרעה, **תכבד העבודה על האנשים** ויעשו בה, ואל ישעו וגו', אל יהו משתעשעין, ואל יהו נפישין (נחים) **ביום השבת**, ע"כ,

מבואר, דבני ישראל נענשו מפרעה, על כך שהיו **משמרין את השבת**, והענישם בכך שהיו צריכין **לקושש** להם תבן,

עונשו של מחלל שבת נתברר ע"י מקושש

כתיב (במדבר ט"ו ל"ב), ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש **מקשש** עצים ביום השבת,

איתא בגמרא, (שבת צ"ו ע"ב) תנו רבנן, **מקושש** זה צלפחד, וכן הוא אומר ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגו',

איתא בתרגום יונתן, (במדבר ט"ו ל"ב), והו בני ישראל שריין במדברא, (מצויים במדבר), גזירת שבתא אשתמודע להון, (חוקי השבת נודעו להם) ברם **קנסא דשבתא** לא אשתמודע להון, (אבל עונשו של שבת לא נודע להם),

קם גברא מדבית יוסף, אמר, איזיל ואתלוש קיסין ביומא דשבתא, (אלך ואתלוש קיסמים ביום השבת) ויחמון יתי סהדיא, ויתנון למשה, (ויראו אותי עדים, ויספרו למשה), ומשה יתבע אולפן מן קדם יי, וידון יתני, (ומשה יבקש הוראה מאת ה' וידון אותי),

רמז להשראת השכינה בעת הקמת בית בישראל

איתא בגמרא (סוטה י"ז ע"א) איש ואשה זכו שכינה ביניהם, וברש"י, **שכינה ביניהם** - שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהן יו"ד באיש וה"א באשה, ע"כ,

מבואר, כי לאחר שנבנה בית חדש בישראל משרה הקב"ה שמו שם,

כתיב (שמות ו' ג'), וארא וגו' **ושמי ה' לא נודעתי** להם, שלא נודע לאבות **בשם הוי"ה**, ולהלן הוא אומר (שמות ו' ח') והבאתי אתכם **אל הארץ**, ונתתי אותה לכם מורשה **אני י-ה-ו-ה**,

יש לומר בזה רמז, שקודם שהביאם השי"ת לביתם **אל הארץ**, אמר, **ושמי ה' לא נודעתי להם**, ורק כאשר הביאם לביתם, אמר **אני י-ה-ו-ה**. כלומר שהשרה שכינתו ביניהם. וזה הרמז שכאשר נבנה בית ע"ד התורה, שמו של הקב"ה שם יהיה.

* * * * *

ארבעת לשונות הגאולה נרמזים במילה גאל'ה

כתיב (שמות ו' ו') לכן אמר לבני ישראל אני ידוד, **והוצאתי אתכם** מתחת סבלת מצרים, **והצלתי אתכם** מעבדתם, **וגאלתי אתכם** בזרוע נטויה ובשפטים גדולים, **ולקחתי אתכם** לי לעם וגו',

במילה "גאל'ה", נרמזים לשונות הגאולה,

ה'וצאתי א'תכם,

ה'צלתי א'תכם,

ג'אלתי א'תכם,

ל'קחתי א'תכם,

וכולם נמצאים במילה "גאלה".

* * * * *

בג' מקומות היה מש"ר נושא ונותן
עם הקב"ה בענין הנהגה בדין או
ברחמים

בשלשה מקומות אנו מוצאים דין ודברים בין משה רבינו לקב"ה, בענין הנהגה עפ"י דין או עפ"י רחמים,

א. (שמות ג' י"ג), **ויאמר משה אל האלוקים**, הנה אנכי בא אל בני ישראל, ואמרתי להם אלקי אבותיכם שלחני אליכם, ואמרו לי מה שמו, מה אמר אליהם, אמר לו הקב"ה, כה תאמר לבני ישראל, **אהיה שלחני אליכם**,

יש לפרש, שכאשר אמר משה רבינו אל הקב"ה **מה שמו**, כוונתו היתה, **באיזה שם** אני בא אל בני ישראל, האם בשם של **רחמים** או של **דין**, כידוע השם **י-ה-ו-ה** הוא שם שיש בו דין ורחמים, האותיות **י-ה**, הם דין, דכתיב אשרי הגבר אשר תיסרנו **י-ה**, והאותיות **ו-ה** הם רחמים,

ואמר לו הקב"ה, **אהיה שלחני אליכם**, כלומר באותיות **י-ה** בלבד שהם שם של דין, ללא האותיות **ו-ה**,

ב. (שמות ה' כ"ג), **ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה**, **והצל לא הצלת** אמר לו הקב"ה, עתה תראה אשר אעשה לפרעה **כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם** מארצו,

יש לפרש, כשאמר מש"ר, **לדבר בשמך**, כוונתו **בשם** שאמרת לי כששלחתני, והוא שם של **דין** כנ"ל, ומאז הרע לעם הזה, **והצל לא הצלת**, הכוונה שלא הנהגתם בשם **רחמים** כדכתיב **בצל שדי**, **ושד"י** הוא שם של **רחמים**, כדכתיב **וקל שד"י יתן לכם רחמים**,

אמר לו הקב"ה, **כי ביד חזקה**, והוא שם של **דין**, כדכתיב **גאלת בזרוע עמך** (תהלים ע"ז),

ג. (דברים ג' כ"ג), **ואתחנן אל ידוד בעת ההוא לאמר**, אדני ידוד אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת **ידך החזקה** אעברה **נא ואראה** את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון,

ובכן, **אשתמודע קנסא לכל בית ישראל**, (ועל ידי כך יוודע מהו העונש על חילול שבת לכל בניי),

רמז בכתוב התקוששו וקושו

אפשר לרמז ולומר, דלפי שבמצרים נענשו על **שמירת השבת**, **בלקושש** להם תבן, לפיכך נתברר עונשו של **המחלל שבת**, ע"י **מקושש**, וזה הרמז התקוששו וקושו.

* * * * *

יש לפרש כוונת משה רבינו במה
שאמר אעברה נא ואראה

כתיב (שמות ו' ג') **וארא אל אברהם אל יצחק** ואל יעקב בקל שדי **ושמי ידוד לא נודעתי להם**,

כתיב (דברים ג' כ"ה) **אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו'**,

איתא בגמרא (סנהדרין קי"א ע"א) ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה, אמר לו הקדוש ברוך הוא, **חבל על דאבדין ולא משתכחין**, הרי כמה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב **בקל שדי ולא הרהרו על מדותי**, ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת לי מה שמך בתחלה, ועכשיו אתה אומר לי **והצל לא הצלת את עמך**,

"עתה תראה את אשר אעשה לפרעה" (שמות ו' א'), **במלחמת פרעה אתה רואה**, **ואי אתה רואה במלחמת שלשים ואחד מלכים**, ע"כ,

אפשר לפרש, מה שביקש משה רבינו (דברים ג' כ"ה) **"אעברה נא, ואראה"**, כוונתו היתה, מכיוון ואמר לו הקב"ה עתה **תראה**, ואי אתה **רואה** במלחמת שלשים ואחד מלכים, (כשיכנסו לארץ) ביקש לבוא לארץ **ולראות** במלחמת שלשים ואחד מלכים, וזהו **אעברה נא, ואראה**.

* * * * *

כתיב (בראשית י"ד י"ד), "וישמע אברם כי נשבה אחיו, וירק את חניכיו ילידי ביתו, שמנה עשר ושלש מאות, **וירדף עד דן, ויחלק עליהם לילה וכו'**,

כתב רש"י, ומדרש אגדה, **שנחלק הלילה**, ובחציו הראשון נעשה לו נס, וחציו השני נשמר ובא לו **לחצות לילה של מצרים**,

בזה יש לפרש הפסוק "ואזכר את בריתי", שאמרתי "הגוי אשר יעבדו **דן אנכי**", וזה היה **בחצי הלילה** כאשר נהרג כל בכור ובנ"י יצאו ממצרים,

וכך הוא פירוש הפסוק, וירדף עד, דן, ויחלק עליהם לילה וכו', שרדף, עד שעה שהקב"ה קיים הבטחתו שאמר, וגם את הגוי אשר יעבדו **דן אנכי, ודן את המצרים בחצי הלילה**, וזהו, ואזכור את בריתי, ודן אנכי, שהיה בחצי הלילה במצרים.

* * * * *

קצר רוח בדרך רמז הם דברי שקר

כתיב (שמות ה' ט') "תכבד העבודה על האנשים, ואל ישעו בדברי שקר", **ופירשו**, (ראה חזקוני ועוד) מה שאמר להם **ואל ישעו** בדברי שקר, בא פרעה לומר להם, שלא ישמעו לדבריו של משה רבינו בהבטחתו לגאלם, כי הם דברי שקר,

מבואר, שהכבדת העבודה היה כדי שלא ישמעו אל משה,

הבטחת הקב"ה ע"י משה להצילם

כתיב (שמות ו' ו'), לכן אמר לבני ישראל אני ידוד, **והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים, והצאתי אתכם מעבדתם, וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים, ולקחתני אתכם לי לעם, והייתי לכם לאלוקים**,

עכ"ז לאחר כל ההבטחות הללו, כתיב (שמות ו' ט') **וידבר משה כן אל בני ישראל, ולא שמעו אל משה, מקצר רוח**,

יש לפרש, אמר משה לפני הקב"ה, אתה **החלות**, פירוש **בתחילה**, כשנראית אלי לראשונה בסנה, **הראיתני את ידך החזקה**, שהיא מדת הדין, כדלעיל שאמר הקב"ה **אהיה**, ואז ביקש משה רבינו מאת הקב"ה **אעברה נא, וברש"י אין נא אל לשון בקשה**, והיא בקשת **רחמים**, כלומר שיתנהג עמו במדה של **רחמים**,

מבואר, כי בגי' מקומות אלו דן היה משה רבינו עם הקב"ה בענין הנהגתו, במדת הדין או במדת הרחמים, **ואיתא במדרשים**, כי רצה הקב"ה שמדת הדין **תסכים** ליציאת בניי ממצרים, ולפיכך ביקש הקב"ה להוציאם **במידת הדין**,

ואפשר, כי משה רבינו **זעת אחרת היתה עמו, כדרכו ברעיית צאנו של הקב"ה שהיתה בדרך רחמים בלבד והסכים הקב"ה לדרכו**,

כדאיתא במדרש (שמו"ר פר' ב' פס' ב') **משה**, לא בחנו הקב"ה אלא **בצאן**, אמרו רבותינו, כשהיה מרע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסות (שם מקום), כיון שהגיע לחסות, נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו אמר, אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עיף אתה, הרכיבו על כתיפו והיה מהלך,

אמר הקב"ה, יש לך רחמים, לנהוג צאנו של בשר ודם, כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל, הוי ומשה היה רעה, ע"כ.

* * * * *

ואזכור בריתי שאמרתי הגוי אשר יעבדו דן אנכי זה מ"ש וירדוף עד דן

כתיב (שמות ו' ה') "ואזכור את בריתי", כתב רש"י, ואזכר - אותו הברית. שאמרתי לו (בראשית טו יד) "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי"

וירדוף עד דן הוא הלילה שאמר דן אנוכי

מקצר רוח, רוח הוא צד, והאותיות שמצד קצ"ר
הם האותיות שק"ר

אפשר לומר, כי במה שאמרה תורה ולא שמעו אל משה, **מקצר רוח**, הוא רמז למילה **שקר**, פירוש, שמה שלא שמעו אל משה, מכיון וחשבו כמו שאמר פרעה שדבריו הם **שקר**,

וכך מרומז המילה שק"ר במה שאמר **מקצר רוח**, משום שמצידם של האותיות **ק'צ'ר** נמצאים האותיות **ש'ק'ר'**, והמילה **רוח** פירושו **צד**, וכאשר תראה **מהצד** של המלה **קצ"ר**, תמצא את המילה **שק"ר**, וזהו ולא שמעו אל משה, **מקצ"ר רוח**, מכיון וחשבו שהם דברי **שקר**.

* * * * *

למה למדו דוקא מנחשון שהנושא
אשה צריך שיבדוק באחיה

כתיב (שמות ו' כ"ג) ויקח אהרן את אלישבע **בת עמינדב אחות נחשון**,

איתא בגמרא (בבא בתרא ק"י), אמר רבא, הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה, שנאמר ויקח אהרן את **אלישבע בת עמינדב אחות נחשון**, ממשמע שנאמר **בת עמינדב**, איני יודע שאחות **נחשון** היא, מה תלמוד לומר **אחות נחשון**, מכאן שהנושא אשה צריך **שיבדוק באחיה**. ע"כ,

נראה לתת טעם מה שלמדו שהנושא אשה צריך
שיבדוק באחיה. דווקא מנחשון בן עמינדב

איתא בגמרא (סוטה ל"ז ע"ב) אמר לו רבי יהודה לא כך היה מעשה, אלא זה אומר אין אני יורד תחילה לים וזה, אומר אין אני יורד תחילה לים, **קפץ נחשון בן עמינדב** וירד לים תחילה, שנאמר (הושע י"ב א'), "סבבוני בכחש אפרים ובמרמה בית ישראל ויהודה עוד רד עם אל",

פירש רש"י (סוטה ל"ז ע"א), רד עם אל - ירד בים על **שבטח בהקב"ה**. ע"כ, וזה היה קידוש שם שמים של יהודה, **המהרש"א** (סוטה ל"ז ע"א ד"ה קפץ נחשון), **והרד"ל בפרקי דר"א** (פרק מ"ב אות ל"ז), בדיבור אחד אמרו, כי מקרא מלא דיבר הכתוב, דמסיים הפסוק

המובא בגמרא (הושע י"ב פסוק א') "סבבני בכחש אפרים ובמרמה בית ישראל" ויהודה עד רד עם אל, **ועם קדושים נאמן**, כי בכך שהאמין באמונה שלימה, מסר נפשו וקפץ לים ובכך קידש ש"ש, וזהו "ועם קדושים נאמן" ע"כ דבריהם,

מבואר, כי אצל נחשון בן עמינדב, מצינו האמונה והמסירות נפש הגדולה ביותר,

לפי"ז אפשר לומר, שלכן למדו מנחשון בן **עמינדב**, **דייקא**, שהנושא אשה צריך לבדוק באחיה, לרמז ולומר, שעל הנושא אשה, יש לו לבדוק באחיה, אם יש בהם הכוחות, שהם החשובים ביותר, והם, **אמונה, ומסירות נפש**, וזה למדנו אצל נחשון בן עמינדב.

* * * * *

הנושא אישה צריך שיבדוק באחיה
למה לא באחיותיה

איתא בגמרא (בבא בתרא ק"י ע"א), הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה, שנאמר (שמות ו' כ"ג) ויקח אהרן את **אלישבע בת עמינדב אחות נחשון וכו'**, ע"כ

יש להבין דברי חכמים וחידותם

יש להבין, למה אמרו שיבדוק באחיה, ולא באחיותיה

ועוד מה לי הנושא אשה שצריך לבדוק, ולמה לא נאמר כלל אם הנושאת איש צריכה לבדוק,

ביאור הכלי יקר על פי יסוד שכתב הוא בעצמו
במקום אחר

איתא בספרים, כי בכל אדם ישנם "תכונות מולדות" ו"תכונות נרכשות", ואלו דברי הכלי יקר **בביאורו**, בחיפוש אברהם ויצחק אבינו שידוך הגון לבניהם,

וכך כתב הכלי יקר, (בראשית כ"ד ג') לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרב. אמנם יש חששא אחרת, והוא, שטבע האבות נמשך גם לבנים, וזה דווקא באותן

התחלה ושרש וכמבוע ומקור לרוב **מדות האדם**, עכ"ל הר"ן.

מבואר בדברי הר"ן, כי **תכונות מולדות** הינם מושרשות בטבע האדם וקשה מאוד מאוד לשנות בהם,

אך **התכונות הנרכשות**, הם דברים שבנקל ישתנו, ע"י השפעה חיצונית לטוב או לרע,

ביאור הכלי יקר למה דווקא באחיה

כתב הכלי יקר, בספרו **עוללות אפרים**, (חלק שלישי עמוד י"א, אות שפ"ב פרשת וארא),

ונראה **ליתן טעם**, למה דווקא יבדוק באחיה, ולא באחיותיה, **דהבן למד אצל אביו**, ואצל רבו, **והבת לומדת אצל אמה**, כי הבנות שכיחות אצל אמם,

הבן, עיקר לימודו שלמד אצל אביו ואצל רבו, הוא **תורה ומצוות**, ופחות **מדות והנהגות**, משא"כ **הבת** שלומדת אצל אמה, עיקר לימודה הוא **מדות טובות והנהגות**,

ואפשר דהלימוד שהאם מלמדת את בתה, אינו מצד **המדות הטבעיות שבבתה**, אלא על פי רצון הבורא, לחנכה למידות טובות, ויש לחשוש שמא, התנהגות הבת היא מצד **לימודה**, ולא מצד **טבעה**,

אך **הבן** דעיקר לימודו הוא **תורה ומצוות**, ממילא **מדותיו והתנהגותו נשארים עפ"י טבעו**, ולכן יש לבדוק באחיה ולא באחיותיה, שאצל **הבנים**, אפשר יותר לדעת את **טבע האב והאם**, כאשר בא לישא אשה, עכ"ד, ודפח"ח,

מבואר, למה אם רוצים לברר מהם התכונות הטבעיות והמולדות של האדם, אפשר לראות זה אצל הבנים, כי אצל הבנות שמא שינו הם התנהגותם עפ"י מה שלמדו מאמם מדות טובות, אך אין אלו מדות טבעיות, ובנקל ישתנו,

למה רק הנושא אישה יבדוק ולא הנושאת איש

וגם **מובן** למה אמרו רק הנושא אשה יבדוק, כי הנושאת איש התנהגותו הם תכונותיו

עבירות הבאים מפאת **החומר**, כאכילה וכילות וקנאה וכל המדות הרעות הנתלין

בחומר, נגעים אלו מתפשטים מהאבות לבנים, ותולדותיהן כיוצא בהם,

אבל הע"ג, דבר התלוי בשכלו של אדם, אינו מתפשט מאבות לבנים, וגם האמונה היא תלויה בשכלו של אדם, כי הרי הקב"ה נותן בו נשמה ושכל, למה יתפשט זה מאבות לבנים,

ע"כ היה מרחיק הכנענים שהיו שטופי זימה וכמה מיני עבירות הנתלים בחומר האדם, זולת ע"ג, ולא הרחיק לבן ובתואל, שלא היה בהם כי אם פחיתת הע"ג לבד, עכ"ל,

דברי הכלי יקר יסודתם בדברי הר"ן

כתב הר"ן בדרשותיו, (הדרוש החמישי) וזה לשונו, ועם היות לבן אבי רחל ולאה עובד עבודה זרה, בחר יצחק להתחתן בו, יותר משיתחתן עם בנות כנען. כי יהיו לאדם הכנות נמשכות אחר המזג לקצת מדות טובות או רעות, ואלו תכונות נפשיות נמשכות ומשתלשלות מאבות לבנים, מפני שהם טבעיות נמשכות אחר המזג לתת הכנה, וגם אם לא יכריחו,

ולזה, מאשר היו בנות כנען מוטבעים בתכונות רעות, היו בוחרים האבות הקדושים להתרחק מהם, ולהתדבק במי שאינו מוטבע באותן התכונות הרעות גם אם היה עובד עבודה זרה, לפי שאותן התכונות שבטבעו, מתעברות ונמשכות בזרעם, והם כמו חולי הגוף נקראים בספרי הרפואה חלאים ירושיים. והם עברות, שיש להם מבוא בתכונות נפשיות, כשנאה, וקנאה, והאכזריות, ורכילות, ודומיהם, כי אלו יעשו רושם רע בנפש, מצד שהם עברה ותכונה רעה, וברוב יהיה טבע הבנים נמשך שוקד על טבע האבות, ולכן רוע תכונות אנשי כנען היה מתחייב שיהא נמשך לבניהם אחריהם.

מה שאין כן בעובדי ע"ז

ועם היות לבן עובד עבודה זרה, לא יתחייב שיהיה טבע צאצאיו נמשך אחריו כלל. כי הדבר היותר ראוי להשמר ממנו הוא מה שיש לו מבוא בתכונות הנפשיות, ובהתפעלות המיוחסות לרוח הלבבי, להיות

נו"ן נו"ן, נגאל בו יעקב אבינו, שני (בראשית ל"ב י"ב) "הצילני נא מיד אחי",

פ"א פ"א, בו נגאלו אבותינו ממצרים, שני (שמות ג' ט"ז) "פקוד פקדתי",

צד"י צד"י, בו עתיד הב"ה לגאול את ישראל משעבוד ארבע מלכיות ולאמר להם צמח צמחתי לכם, שני (זכריה ו' י"ב) ואמרת אליו כה אמר ה' צבאות לאמר הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח, ובנה את היכל ידוד, ע"כ, (עיין תוסי' מגילה ב ע"ב),

ביאור אומרז"ל מנצפ"ך צופים אמרו

איתא בגמרא (מגילה דף ב עמוד ב) "מנצפ"ך צופים אמרו". כתב רש"י, מנצפ"ך - כפל אותיות, צופים אמרו - נביאי הדורות.

לבאר למה אמרו צופים ולא אמרו נביאים אמרו

על פי מה דאיתא בפרקי דרבי אליעזר דהאותיות מנצפ"ך הם אותיות של גאולה אפשר לבאר שאמרו צופים אמרו, משום שהלשון צופים הוא לשון של גאולה, כהא דכתיב, (ישעיהו פרק נ"ב ח') "קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו כי עין בעין יראו בשוב ידוד ציון",

וגם איתא בגמרא (שבת דף לא עמוד א') אמר רבא, : בשעה שמכניסין אדם לדין וכו', צפית לישועה, פירש רש"י, לדברי הנביאים,

מבואר, כי לשון "צופים" ו"ציפית" הם לשונות של גאולה, לפיכך נקטו חז"ל באותיות הגאולה שהם מנצפ"ך בלשון צופים אומרים,

גם יש לפרש מה שפירש"י צפית לישועה - לדברי הנביאים

וגם י"ל מה שפירש רש"י צפית לישועה - לדברי הנביאים, הכוונה לדברי הנביאים שאמרו שהאותיות הכפולות מנצפ"ך שהם אותיות הגאולה צופים אמרו שהם הנביאים, ומבואר למה גקט לשון צופים.

* * * * *

הטבעיות, כי יותר למד תורה, ופחות מדות טובות, עיי"ש להבנת הדברים הנפלאים בעומק.

* * * * *

האותיות הכפולות מנצפ"ך וחמש אצבעותיו הם יסוד הגאולות

כתיב (שמות ח' ט"ו) "ויאמרו החרטמם אל פרעה אצבע אלקים הוא"

חמש אצבעות ביד ימינו של הקב"ה

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ח ברד"ל אות ע"ז), ר' ישמעאל אומר, חמשה אצבעות של יד ימינו של הב"ה כלם יסוד גאולות,

אצבע קטנה, הראה לנח מה לעשות בתיבה, שני (בראשית ו' ט"ו) "וזה אשר תעשה אותה",

אצבע שנייה לקטנה, בה הכה את מצרים, שני (שמות ח' ט"ו) "ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלוקים היא", וכמה לקו באצבע עשר,

אצבע שלישית לקטנה, בה כתב את הלוחות, שני (שמות ל"א י"ח) "לוחות אבן כתובים באצבע אלוקים",

אצבע רביעית, שהיא שנייה לבוהן, בה הראה למשה מה יתנו בני ישראל פדיון נפשם, שני (שמות ל"ג) זה יתנו,

הבוהן, וכל היד כלה, עתיד הב"ה להכות בהם את בני עשו שהם צריו ואת בני ישמעאל שהם אויביו, שני (מיכה ה' ח') תרום ידך על צריך וכל אויביך יכרתו.

עוד איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ח וברד"ל אות פ"א) ר' אליעזר אומר, חמשה אותיות שנכפלו בכל האותיות שבתורה כלם לסוד גאולות,

כ"ף כ"ף, אברהם אבינו נגאל מאור כשדים, שני (בראשית י"ב א') "לך מארצך",

מ"ם מ"ם, נגאל בו יצחק אבינו מיד פלשתים, שני (בראשית כ"ו ט"ז) "לך מעמנו",

מכה יחידה שאמה"כ וישם ה' מועד

כתיב (שמות ט' ג'), "הנה יד ידוד הויה במקנך אשר בשדה, בסוסים בחמרים בגמלים בבקר ובצאן, **דבר** כבד מאד",

כתב רש"י, יד ה' הויה, לשון הוה כמו עושה, רוצה, רועה,

כתיב (שמות ט' ה'), וישם ידוד מועד לאמר, **מחר** יעשה ידוד **הדבר הזה**, שהוא מכת דבר,

השאלות בלשון הכתוב שיש לבאר

יש לשאול, אם הויה הוא לשון הוה, כלומר שתבוא המכה **עכשיו**, האיך קבע ה' מועד **למחר**, שהוא הוה,

עוד יש לשאול, דלא מצינו הלשון מועד באף אחד מהמכות, מלבד במכת **דבר**,

וגם, לא מצינו הלשון "הדבר הזה", אלא כל מכה נקראה בשמה, כגון ויעש ה' כן ויבא **ערוב**, ועוד,

ביאור הדבר ע"ד דברי הבני יששכר כי יד ה' הויה הוא צירוף חודש מנחם אב

כתב בספר **בני יששכר** (מאמרי חדשי תמוז אב - מאמר א) כי צירוף הויה"ה, הוא הצירוף של **חדש מנחם אב**, ונרמז בתורה, (שמות ט' ג') "הנה יד ידוד הויה במקנך" **עכ"ל הבני יששכר**,

רמז לחודש אב שלעת"ל יהיה בו מועד

ולפי"ז אתי שפיר, שבא לרמז ולומר, כי אע"פ שיד ה' תהיה קשה בחודש זה, שהוא חודש **אב**, אבל, **למחר** שהוא לעתיד לבוא, יהיה בחודש זה **מועד**, כמ"ש "קרא עלי **מועד**", וזו הכוונה במ"ש **למחר**, וגם במה שקראו בלשון **מועד**, וגם אמר **הדבר הזה**, ולא קרא המכה בשמה, לרמז כי לעת"ל יעשה את **הדבר הזה** שהוא **המועד**, שיהיה בחודש אב שהוא הצירוף של הויה"ה,

ורמז זה במכת דבר כי בכל שנה פרשת **דברים** הוא שבת חזון, וכאן **בדבר** רמז כי **בדברים** יהיה עוד חזון **למועד**, שיהיה **מועד** כנ"ל

איך אמר כי במצרים לקו באצבע ורק על הים לקו ביד

איתא במכילתא (פרשת בשלח פרשה ו') **רבי יוסי הגלילי אומר**, מנין שלקו המצרים במצרים עשר מכות, ועל הים לקו חמשים מכות,

במצרים מה הוא אומר, (שמות ח' ט"ו) "ויאמרו החרטומים אל פרעה **אצבע**" וגו',

ועל הים מהו אומר, (שמות י"ד ל"א) "וירא ישראל את היד הגדולה" וגו',

כמה לקו באצבע, (במצרים) עשר מכות, אמור מעתה במצרים לקו **עשר מכות** (באצבע) ועל הים לקו **חמשים מכות** (ביד), ע"כ,

וקשה, דכו"כ פעמים מצינו בתורה הלשון יד במכות מצרים, ואיך אמר כי במצרים לקו באצבע, ומצאתי, כי קושיה זו במהר"ל ועוד

כתב המהר"ל בספר גבורות השם (תחילת פרק נ"ח ד"ה, רבי יוסי הגלילי אומר), במאמר זה **יש לדקדק**, שאמר, על הים מה נאמר, "וירא ישראל את היד הגדולה", והרי במצרים נאמר גם כן, (שמות ז' ה'), "וידעו מצרים כי אני ה' בנטותי ידי עליהם" (שמות ג' כ') "ושלחתי את ידי" וגו', (שמות ט' ג'). הנה יד ה' הויה במקנך וגו', **מבואר**, כי במצרים לקו **ביד ולא באצבע**,

ביאור המהר"ל

ויראה, שדקדקו הם, מלשון "היד" **בה"א** הידיעה דמשמע כל היד,

אבל "הנה יד ה' הויה במקנך" "ושלחתי את ידי" "וידעו מצרים כי אני ה' בנטותי את ידי עליהם" נקרא יד של הקדוש ברוך הוא אף על גב שהמכה עשה **באצבע** ויקרא החלק בשם הכל, **מה שאין כן**, בקריעת ים סוף, שכתוב "היד" הגדולה בה"א הידיעה משמעו **כל היד**. עכ"ל המהר"ל.

* * * * *

אפשר, שרש"י הלך בדרכו של המדרש תנחומא, שהביא את דברי רבי עקיבא בלבד, ולא הביא את דברי רבי אלעזר בן עזריה,

והכי איתא במדרש (תנחומא פרשת וארא סימן י"ד), כתוב אחד אומר, ושרץ היאור צפרדעים, וכתוב אחד אומ, ותעל הצפרדע, ר' עקיבא אומר צפרדע אחת היתה, והיו המצרים מכין אותה ומתזת צפרדעים הרבה,

מבואר בתנחומא שהמצרים הביאו ע"ע את הצפרדעים

יש ללמוד, בדברי המדרש תנחומא, מה שלא כתוב ברש"י ובשאר מדרשים, כי מי שהכה בצפרדע, היו המצרים, ומכאן יש ללמוד כי את מכת הצפרדע הביאו המצרים על עצמם, בשעה ששלח הקב"ה צפרדע אחת בלבד, הם הכו בה ומילאו את מצרים צפרדעים,

* * * * *

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות

אל "מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161777 נייד 0527-616166

מייל y0527616166@gmail.com

וזהו פירוש הפסוק, וישם ידוד מועד לאמר, מחר יעשה ידוד הדבר הזה, שיהיה מועד בחודש הזה.

* * * * *

המצרים הביאו על עצמם את מכת הצפרדעים ע"י שהיו מכין אותה

כתיב (שמות פרק ח' פסוק ב') "ויט אהרן את ידו על מימי מצרים, ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים"

כתב רש"י ותעל הצפרדע - צפרדע אחת היתה, והיו מכין אותה, והיא מתזת נחילים נחילים זהו מדרשו. ע"כ,

מה בא רש"י לתרץ

ופירשו, כי רש"י בא לתרץ את הדבר הקשה, כי עשר פעמים כתיב בפרשה "צפרדעים" בלשון רבים, (שמות, ז' - כ"ז, ז' - כ"ח, ז' - כ"ט, ח' - א', ח' - ג, ח' - ד, ח' - ה, ח' - ז', ח' - ח, ח' - ט), ורק בשעה שעלתה הצפרדע כתב בלשון יחיד, ולכן כתב רש"י, צפרדע אחת היתה, והיו מכין אותה וכו',

שיטת רבי עקיבא רבי אלעזר וראב"ע

איתא בגמרא (סנהדרין ס"ז ע"ב) כתיב (שמות פרק ח' פסוק ב') "ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים",

אמר רבי אלעזר, צפרדע אחת היתה, השריצה ומלאה כל ארץ מצרים.

כתנאי, רבי עקיבא אומר, צפרדע אחת היתה, ומילאה כל ארץ מצרים.

אמר לו רבי אלעזר בן עזריה, עקיבא, מה לך אצל הגדה? כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות, צפרדע אחת היתה, שרקה להם והם באו.

רש"י בדרכו של מדרש תנחומא

יש לדעת, למה בתרצו את הקושיא שכתוב צפרדעים וכתוב אחד אומר צפרדע, הביא רש"י רק דברי ר"ע,